

4. Casanova Jose. Public Religions in the Modern World / Jose Casanova. – Chicago: University of Chicago Press, 1994. – 234 p.

5. Taylor Ch. A Secular Age / Charles Taylor. – Cambridge, Massachusetts, and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007. – 776 p.

Dubyna O. O., graduate student, department of philosophy and religious studies of The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy (Ukraine, Cherkasy), okeu_namu@ukr.net

To the problem of defining the postsecular notion

This paper proposes a definition of the postsecular notion. It discards two possible modes of understanding the postsecular: the understanding that the postsecular means de-secularization, and that it means post-secularity, a regime-change that brings society back to religion. Instead it suggests to conceptualize the postsecular as a condition of contemporaneity / of co-existence of the secular and religion, which can be conceptualized in three dimensions: normative, sociological-political-historical, and phenomenological.

Keywords: the return of religion, de-secularization, post-secular, postsecular.

Дубина А. А., аспирант кафедри філософії та релігієзнавства, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (Україна, Черкаси), okeu_namu@ukr.net

К проблеме определения понятия постсекулярного

Рассмотрено определение понятия постсекулярного. Отбрасываются две возможные формы понимания постсекулярного: во-первых, что под постсекулярным имеется в виду де-секуляризация, и во-вторых, постсекулярность, то есть изменение периода которое отправляет общество назад к религии. В противоположность этому, предлагается осмысление постсекулярного как условия современного сосуществования секулярного и религиозного, которое может быть концептуализированным в трех измерениях: нормативном, социологически-политически-историческом, и феноменологическом.

Ключевые слова: возвращение религии, де-секуляризация, постсекулярное, постсекулярное.

* * *

УДК 316.64:321

Загудаєва О. А., аспірантка, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), olesiazagudaeva@gmail.com

ОСОБЛИВОСТИ ТРЬОХ ПІДХОДІВ ДО МОДЕЛЮВАННЯ В ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ

Здійснено огляд деяких моделей юридичної аргументації, розділених за підходами, які застосовуються для їхнього аналізу: логічний, риторичний і діалектичний. Визначені особливості кожного з підходів до моделювання в юридичній аргументації. На підставі використаних компаративного, історичного та аналітичного методів висновується, що окрім наведених підходів до класифікації моделей юридичної аргументації, є інші, які розрізняються за особливостями аргументації, на яких акцентується увага в тій чи іншій моделі.

Ключові слова: логічне моделювання, юридична аргументація, модифіковані міркування, підхід до аналізу юридичної аргументації.

Моделювання в аргументації – метод, який дозволяє аналізувати аргументативні процеси в юридичних текстах найбільш повно і виявляти структуру аргументації, її особливості, правила, за якими застосовуються аргументи та причини їхнього застосування, а відтак робить вибір аргументів більш раціональним, а саму аргументацію більш ефективною, тобто такою, яка б досягала мети. Метод моделювання взагалі широко використовується в багатьох науках починаючи з 60-х років ХХ століття.

Довгий час поняття формальної логічної аргументації було суперечливим, оскільки формальна символічна логіка та теорія аргументації розглядалися окремо: формальний підхід займався розглядом правильності, послідовності логічних висновків, натомість теорію аргументації цікавило протистояння думок, оцінка альтернатив, обґрунтування раціонального вибору – те, що не могла зробити символічна логіка стосовно основних аспектів моральних і юридичних міркувань.

Однак ціла низка логіків та спеціалістів з теорії аргументації (як то Дж. Сартор, Г. Праккен, Т. Бенч-Капон, Е. Фетеріс, А. Лоддер тощо) вважають, що формальні методи мають бути застосовані до юридичної аргументації, оскільки формалізм дає можливість більш точної оцінки процесу аргументації та використаних аргументів. Тож з'явився цілий ряд моделей, які застосовувалися в аналізі юридичної аргументації. Юридична аргументація є значною частиною аргументативних процесів, тому застосування формальних моделей аргументації в праві є поширеним.

Проте багатоманітність цих моделей є досі несистематизована. Моделювання аргументації розглядалося такими дослідниками, як Тревор Бенч-Капон, Яап Хаге, Генрі Праккен і Джованні Сартор, Роберт Алексі. Значний внесок у огляд і систематизацію існуючих моделей в юридичній аргументації зробила Евелін Фетеріс у статті «Моделі для аналізу юридичної аргументації» («Models for Analysis of Legal Argumentation»). У пострадянському та вітчизняному просторі взаємозв'язком логіки та юридичної аргументації займаються О. М. Лісанюк, В. Д. Титов, О. В. Тягло, О. М. Юркевич, О. Ю. Щербина та ін.

Метою цієї статті є визначення особливостей трьох підходів (логічного, риторичного та діалектичного) до моделювання в юридичній аргументації та тих характеристик, з якими вони пов'язані.

Моделювання в юридичній аргументації має свої особливості, пов'язані із застосуванням нормативних актів і законів до конкретних юридичних справ. У зв'язку з цим виникає запитання, яким чином здійснювати аргументацію, приймати рішення суддею чи присяжними найбільш наближено до того, що написано в законі.

У науковій літературі визначено найбільш поширені три підходи до моделювання в юридичній аргументації: логічний, риторичний і діалектичний. Історично першим був логічний підхід, який мав переваги в застосуванні лише в теорії. Його строгий дедуктивний перехід від заданих засновків до висновку не міг адекватно застосовуватись до практичних випадків через певні особливості юридичної аргументації [11, с. 52]. Врешті, найбільш наближеним до того, що написано в законі, є діалектичний підхід. Але зазначимо, що кожен із цих підходів має свої особливості. Вони пов'язані: 1) з тим, на яку ситуацію (контекст), який аспект юридичної аргументації спрямована побудова моделі, а отже, у зв'язку з цим 2) яке завдання цієї моделі, тобто, які проблеми вона має дослідити та розв'язати; 3) які засоби (схеми аргументації і мова) обирають для побудови зазначених моделей.

Джон Вудс є представником логічного підходу. Він використовує логічну модель для аналізу та оцінки процесу юридичного прийняття рішень у кримінальному судочинстві загального права. Дж. Вудс застосовує логіко-абдуктивну модель аналізу юридичного судження до аналізу рішення суду присяжних в кримінальній справі [11]. Логік пояснює, як логічний аналіз абдуктивної дилеми рішення присяжних прояснює проблеми, властиві для положень кримінального кодексу та загальної системи закону, де обвинувачуваний може бути засуджений навіть при непрямих доказах, якщо вони мають раціональне обґрунтування. Дж. Вудс наголошує на тому, що при оцінці фактичних судових рішень, прийнятих в кримінальній справі, абдуктивна модель логічного підходу може

допомогти встановити основні епістемічні принципи, на яких ґрунтується рішення. Ці принципи мають поставити під сумнів стандартне доведення в кримінальній справі.

Ще одним представником логічного підходу є А. Сотман [9]. Він вважає, що справжнє обґрунтування обов'язково має містити дедуктивно виведений аргумент. Допоки висновок випливає з модифікованих засновків, він не є дійсним, адже невідомо, чи дійсно він ґрунтується на істинних засновках. На думку А. Сотмана, юридичні рішення мають важливі наслідки, тому не можуть впливати на долю людей, якщо на це немає достатніх підстав.

Представником топіко-риторичного підходу є Теодор Фівер. Його праця «Топіка та юриспруденція: до питання про основний метод дослідження в праві» стала такою ж класикою в теорії аргументації, як і «Нова риторика» Х. Перельмана. Особливістю топіко-риторичного підходу Т. Фівера є визначення топіки як способу проблемно-орієнтованого мислення, розвинутого риторикою. Топіка є дослідженням способів міркування людей про юридичні проблеми. Суттєвим недоліком дедуктивного методу є те, що він не орієнтується не може дати вирішення проблеми, оскільки не орієнтується на конкретну проблемну ситуацію. Натомість топіко-риторичний підхід використовує топоси – розумові орієнтири, настанови, якими мають керуватися учасники юридичного процесу. Саме топоси дозволяють враховувати обставини кожної окремої справи і при цьому обмежують довільне трактування норм і принципів права. Водночас, Т. Фівер не заперечує значення логічного компоненту в моделюванні. Він вважає, що топіка є «передлогічним» ступенем доведення, вона знаходить засновки, а логіка їх застосовує. [13] Головна перевага топіко-риторичного підходу полягає в тому, що він передбачає, що для справедливого рішення потрібно вислухати всі точки зору, всі сторони процесу, тобто, розглянути всі топоси, що стосуються справи.

Ще одним представником риторичного підходу до моделювання юридичної аргументації є Гюнтер Креузбауер. Він розглядає актуальні моделі аргументації і застосовує поняття топосу до правової аргументації. Топоси виконують конструктивну функцію як евристичний інструмент для побудови аргументів і функцію стандартизації аргументів у контексті діалогу. Г. Креузбауер описує функцію топосів у побудові аргументації, розглядає роль топіки в юридичній аргументації в континентальній європейській традиції [7].

Як зазначає Евелін Фетеріс, у теорії аргументації юридична аргументація є частиною дискусійної процедури, в якій юридичні твердження ґрунтуються на певних правилах раціональної дискусії [3, с. 1]. Такий підхід називається діалектичним. Оцінка аргументів у ньому відбувається на основі того, наскільки успішно було захищено твердження і наскільки аргументація відповідала стандартам раціональної дискусії. Діалектична концепція розглядає юридичну аргументацію – це поєднання юридичної теорії, теорії аргументації та прагматики. Основними філософами та логіками, що поділяли діалектичний підхід, є Д. Годден і Д. Волтон, Е. Фетеріс і Г. Янсен, Д. Канале і Дж. Туцет, Дж. Вудс, Г. Креузбауер, Дж. Сартор і Г. Праккен.

Однією з найбільших тем, яка об'єднує представників діалектичного підходу до юридичної аргументації є поняття модифікованості у праві. Модифікованість (англ. «defeasibility») – поняття, що було введено Г. Л. А. Хартом

у теорію права в 1949 році, але саме поняття з'явилося в етиці сера Девіда Росса на початку 1930-х років, коли він критикував кантівську позицію абсолютного обов'язку. Модифікованість пов'язана з немонотонними міркуваннями – висновками, які спираються на неповний запас знань. Г. Л. А. Харт зазначав, що умовами для модифікованості є: а) незнання фактів; б) невизначеність мети, наприклад, неможливість людини визначити всі можливі варіанти майбутнього та того, що потрібно зробити, коли постануть нові обставини. Модифіковані міркування характеризуються тим, що коли з'являється нова інформація (додаються засновки), то може змінитися істинність висновку. У реальному світі людських міркувань зазвичай мають справу з неповною, неточною, протилежною інформацією. У такому випадку звичайна дедукція неприйнятна, тому з'явився цілий ряд немонотонічних логік: абдуктивна логіка, логіка замовчування тощо. Розрізнення ідеального типу міркування дедуктивної логіки та звичайних висновків повсякденного життя проводив ще Аристотель. У повсякденному житті ми часто узагальнюємо, маючи лише частину інформації. Застосування таких узагальнень включає модифіковані міркування. Такі міркування часто зустрічаються і в юридичній практиці, оскільки аргументація проходить в умовах неповноти знань та знань, які з'ясовуються безпосередньо протягом процесу аргументації. Як зазначав Х. К. Байон, усі юридичні норми мають структуру [1]. У кожного юридичного висновку є «позитивні умови» – обставини, які обов'язково мають бути наявними і «виключення» – елементи, які мають бути відсутніми для того, щоб зробити висновок. Сума позитивних умов складає ситуацію, коли можливий висновок, а виключення – кожна окрема ситуація, до якої цей висновок застосуватись не може. Якщо керуватися логічним підходом до моделювання аргументації, то мають бути виконані всі позитивні умови і відсутні усі передбачені виключення для того, щоб прийняти юридичне рішення. Але у прийнятті рушень ця ситуація є майже не виконуваною, оскільки жодна норма не може врахувати всіх можливих виключень. Крім того, завжди залишається нестача інформації про закони та релевантні факти. З приводу цього С. Гемпшир вводить поняття «невичерпності опису», коли будь-яка ситуація має необмежений набір властивостей, однак ми помічаємо лише ту частину, яка наближена до нашої проблеми [6].

Усе це приводить до того, що ніколи не можна бути впевненим у остаточності міркувань: кожен новий факт змушує переглядати переконання. Саме тому модифікованість – одна з ключових властивостей юридичної аргументації. Ситуація, коли юридичні висновки є безсумнівними, є бажаною, але майже недосяжною. Система, яка не дозволяє виключення з правил є лише теоретичною множиною.

У теорії права спостерігаються дві тенденції в підході до модифікованості:

1. Structure-based approach – логічна поведінка не залежить від юридичної інтерпретації:

а) всі юридичні закони не модифіковані, закон спричинений фактами, які задовольняють умовам нормального висновку: усі юридичні норми (з винятками) характеризуються антецедентами, що забезпечують достатні умови для висновку. Тому приховані засновки концептуально неможливі (це критикується як шкільна

вигодка). Однак норми, побудовані на ідеальних умовах, ніколи не цікавили юристів;

б) різні юридичні норми розрізняються на основі модифікованості: модифікованість – головний інструмент для розрізнення різних видів законів. Цю думку підтримують багато видатних філософів права. Наприклад, Р. Дворкін, відомий філософ права, розрізняє юридичні принципи (модифіковані) та закони (не модифіковані).

Оскільки принципи можуть бути змінені за визначенням імпліцитними оперативними факторами, а принципи змінюють закони, то закони також можуть бути змінені імпліцитними оперативними факторами. Якщо це вірно, то різниця між принципами та законами, яка полягає в модифікованості, не є важливою;

в) всі юридичні твердження модифіковані: 1) жоден юридичний закон не допускає *modus ponens* і підсилює антецедент. Це означає, що жодне застосування юридичних норм логічно неможливе або теоретично не пояснюване; 2) всі юридичні норми можуть бути змінені з якоїсь причини.

2. Згідно з іншою точкою зору, модифікованість вважається інтерпретативною проблемою, яка є інструментом маніпуляції.

Модифіковані системи пояснюють, як поєднуються конфліктуючі норми, які б не поєдналися через стандартну деонтичну логіку. Модифікована деонтична логіка має за мету поєднати юридичні міркування і міркування буденного життя.

Ідеал юридичної науки – повний і змістовний опис нормативної системи. Але треба враховувати, що норми – результат людського акту воління, вони можуть містити несумісні твердження або мати неясні моменти.

В юридичній практиці інтерпретатор прояснює суперечливості та намагається зробити зрозумілими неясні моменти, щоб отримати адекватне обґрунтування законів. Це означає, що система була оцінена та змінена інтерпретатором.

К. Алчуррон впевнений, що модифікованість юридичних законів і політичних стандартів – не що інше, як вид нормативної суперечності між явними законами та законами, прихованими в інтерпретації законодавця або будь-якого учасника юридичної аргументації.

Девід Годден і Дуглас Волтон розробляють діалогічну модель для аналізу висловлювань, що можуть бути модифіковані, у апеляційних рішеннях. Вони пишуть, що всі юридичні рішення в певній мірі можуть бути модифіковані. Але є різні підходи до моделювання модифікованості. Так, Г. Праккен, Д. Годден і Д. Волтон застосовують процедурний підхід і характеризують міркування як форму обговорення між учасниками з різними ролями. У такому випадку юридичне міркування має аналізуватися з точки зору процедурної діалектичної перспективи, а не логічної. Д. Годден і Д. Волтон аналізують модифікованість у юридичному міркуванні в контексті випадку апеляції, коли рішення переглядається, оскільки воно ґрунтується на хибному висновку або такому, що не відповідає фактам. На їхню думку, мета-діалоги, які вивчають правильність міркувань і аргументації, можуть бути найкраще пояснені з діалектичної перспективи [3].

Наступною темою, яка стосується діалектичного підходу, є аналіз судових рішень на основі прагма-діалектичної моделі. Цю тему розглядає Евелін Фетеріс. Вона розвиває прагма-діалектичну модель для аналізу

судових рішень, які ґрунтуються на телеологічно-оціночній аргументації. На її думку, телеологічно-оціночна аргументація, в якій суддя приймає рішення на основі застосування юридичних законів до конкретних випадків залежно від мети та цінностей, містить елементи зважування та збалансованості. Тобто, суддя імпліцитно зважає застосування законів та аргументів, які висуюються учасниками процесу, до конкретного випадку. Таким чином, тягар доведення лягає на суддю [3].

Ще одна тема, яка є спільною для логіків, що застосовують діалектичний підхід – це моделі аналізу аргументу *a contrario* (від зворотного). У цьому аргументі йдеться про те, що юридичний закон у своїй буквальній формі не може охопити усі окремі висновки, що можуть бути не прийнятними для конкретної ситуації. Тому є різні форми аргументу від зворотного. Даміано Канале та Джованні Туцет розробили модель для аналізу аргументу від зворотного в юридичній інтерпретації. Вони кажуть, що є дві форми аргументу від зворотного і показують це на прикладі аналізу нормативного положення «Бідні громадяни можуть претендувати на благодійність держави». Згідно із сильною версією, лише бідні громадяни можуть претендувати на благодійність держави. Згідно зі слабкою версією, закон не регулює права не-громадян держави з цього приводу. Тобто, щоб зробити прагматичний аналіз двох суджень, потрібно з'ясувати, чи є один з двох варіантів правильним у цьому контексті, а також встановити несумісність їхнього поєднання. В той же час Генріке Янсен розвиває модель для аналізу лінгвістичних аргументів від зворотного. Вона вважає, що судження від зворотного є формою аргументації, коли застосування закону до конкретного випадку заперечується через різницю між конкретним випадком і випадком, що описаний у законі. Г. Янсен описує, які обставини прийнятні для цієї форми [3].

Врешті, можемо бачити, що різні моделі, розроблені в теорії аргументації, неформальній та формальній логіці, риториці, можуть застосовуватися до юридичної аргументації та є гарним інструментом для того, щоб показати сильні та слабкі сторони аргументації у праві. Усі зазначені підходи базуються на тому, що рішення судді або присяжні приймають на основі аргументів обох сторін процесу. Модель аргументації повинна прояснити основні міркування і причини, що сприяли прийняттю рішення, щоб надати можливість зробити критичний аналіз. Огляд запропонованих моделей показує, що вони різняться за характеристиками деяких особливостей моделей, як то модифікованість міркування, використання прагма-діалектичного підходу для аналізу судових рішень, використання аргументу *a contrario*, логіко-абдуктивної моделі або топосу.

Окрім зазначених моделей є велика кількість інших, які різняться фокусуванням уваги на особливостях аргументації в праві: модифіковані висновки, які стали головними поняттями в моделях, створених Дж. Сартором і Г. Праккеном, Д. Гордоном, Я. Хаге та ін. [5; 8]. Деякі моделі зважають на той факт, що юридична аргументація – це не просто застосування логічних правил, а й врахування того, що аргументація – динамічний процес, який твориться безпосередньо «тут і зараз». У таких моделях акцент більше робиться на процедурному компоненті. Такі моделі розробляють Я. Хаге, Д. Гордон, Т. Бенч-Капон, А. Р. Лоддер, Г. Праккен.

Розгляд, аналіз і порівняння всіх цих моделей має значення, оскільки моделі, що ґрунтуються виключно на логічних правилах, мають ризик бути занадто абстрактними і незастосовуваними на практиці, натомість моделі, які орієнтовані на перформативну частину юридичної аргументації, можуть сконцентруватися лише на собі і стати моделями ad hoc.

Підсумовуючи, можна зазначити, що логічний підхід до моделювання в юридичній аргументації основним контекстом має прийняття рішення, тобто, кінцевий вирок. Відповідно, завдання таких моделей (зокрема, моделі Дж. Вудса) – встановити епістемічні принципи, що лягли в основу прийняття рішення, а також оцінити фактичне судове рішення. Логічний підхід характеризується використанням дедуктивних схем міркування і формалізованої мови для послідовного переходу від засновків до висновків. Він фокусується на формальних критеріях прийнятності юридичної аргументації. У риторичному підході контекстом моделей є весь судовий процес, судові дебати, побудова аргументації. Моделі риторичного підходу мають поєднати в собі застосування юридичних норм в конкретній ситуації, тобто, бути проблемно-орієнтованими. У цих моделях часто використовуються риторичні прийоми, недедуктивні міркування. Для побудови моделей використовують природну мову. Діалектичний підхід до моделювання акцентує увагу на аргументації під час юридичного процесу, а також на прийнятті рішення суддею або присяжними. Такі моделі мають встановлювати чіткі правила для ведення дискусії. Окрім того, ці моделі мають поєднувати конфліктуючі юридичні міркування та міркування буденного життя, про що кажуть К. Алчуррон та Х. К. Г. Байон. Інші діалогічні моделі стосуються контексту апеляційних рішень (Д. Годден, Д. Волтон). У цьому випадку у моделі має бути переглянуте рішення, що ґрунтувалося на хибних засновках. Деякі моделі також стосуються прийняття суддею рішення, але воно ґрунтується на телеологічно-оціночних принципах, тобто, суддя при прийнятті рішення повинен поєднати застосування законів та ціннісну оцінку конкретної ситуації. Діалектичний підхід до моделювання характеризується положенням, що жоден закон не може охопити усіх випадків, до яких він має бути застосований, а тому важливою частиною процесу моделювання є не просто оперування юридичними нормами і принципами, а їхнє застосування до конкретної справи. Такі моделі використовують формалізовану мову та логічні засоби для встановлення правил ведення юридичного діалогу.

Як можна помітити, авторами різних моделей юридичної аргументації є одні і ті ж учені. Це говорить про те, що не може бути універсальної моделі для аналізу аргументації в праві, оскільки кожна має свою особливість. В той же час їхній огляд і порівняння дозволять охопити існуючі системи, виділити їхні переваги і недоліки.

Список використаних джерел

1. Bayon J. C. Why is legal reasoning defeasible? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dirittoquestionipubbliche.org/page/2002_n2/D_Q-2_J_Bayon.pdf
2. Chesnevar C. Logical models of argument / C. Chesnevar, A. Maguitman, R. Loui // ACM Computing Surveys. – New York, 2000. – Vol.32 (4). – P. 337–383.
3. Feteris Eveline T. Models for the Analysis of Legal Argumentation // Informal Logic. – 2008. – V.28, №1. – P.1–5.
4. Hage J. Law and defeasibility / Jaap Hage // Artificial Intelligence and Law. – 2003. – №11. – P.221–243.
5. Hage J. Studies of Legal Logic. Springer, Dordrecht, The Netherlands. – 2005. – P.1–33.

6. Hampshire S. Public and Private Morality // S. Hampshire et al., Public and Private Morality. Cambridge University Press, Cambridge/London. – 1978. – P.30–31.

7. Kreuzbauer G. Topics in Contemporary Legal Argumentation: Some Remarks on the Topical Nature of Legal Argumentation in the Continental Law Tradition / Guenther Kreuzbauer // Informal Logic. – 2008. – Vol.28, №1. – P.71–85.

8. Prakken H., Sartor G. The role of logic in computational models of legal argument – a critical survey / Henry Prakken, Giovanni Sartor // Computational Logic: Logic Programming and Beyond, Springer Berlin Heidelberg, 2002. – Vol.2408. – P.342–381.

9. Sartor G. A Formal Model of Legal Argumentation / Giovanni Sartor // Ratio Juris. – 1994. – №7 (2). – P.177–211

10. Soeteman A. Do We Need A Legal Logic? // Folgelklou, A. and Spaak, T. (eds), Festschrift till Ake Frandberg. – 2003. – P.221–234.

11. The Logic of Legal Requirement. Essays on Defeasibility. – Oxford University Press, Oxford. – 2012. – P.11–151, 238–254.

12. Woods J. Beyond reasonable doubt: An abductive dilemma in criminal law/ John Woods // Informal Logic. – 2008. – №28 (1). – P.60–70.

13. Соболева А. К. Теодор Фивег и его книга «Топика и юриспруденция: к вопросу об основном методе исследований в праве» / А. К. Соболева // Риторика. – 1997. – №1 (4). – С.77–94 // Soboleva A. K. Teodor Fivieg i ego kniga «Topika i yurisprudentsiya: k voprosu ob osnovnom metode issledovaniy v prave» / A. K. Soboleva // Ritorika. – 1997. – №1 (4). – С.77–94.

14. Щербина О. Ю. Логічне моделювання та юридична аргументація / Олена Юрійівна Щербина // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2014. – №1 (115). – С.50–53. // Scherbina O. Yu. Logichne modelyuvannya ta yuridichna argumentatsiya/ Olena Yurlyivna Scherbina // Visnik Kiyivskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiya. Politologiya. – 2014. – №1 (115). – С.50–53.

Zahudaieva O. A., PhD student, Taras Shevchenko National University of Kiev (Ukraine, Kiev), olesiazagudaieva@gmail.com

Features of three approaches to modeling in legal argumentation

The article contains a review of some models of legal argumentation. These models are distributed according to the approaches for their analysis: logical, rhetorical and dialectical. Also there are identified features of these approaches. It is concluded that in addition to the above approaches to the classification of a legal argument based models used in comparative, historical and analytical methods, there are others who differ on the specifics of the argument, which focuses in a particular model.

Keywords: logical modeling, legal argumentation, modified reasoning, approach to the analysis of argumentation in law.

Zagudaeva O. A., аспирантка, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), olesiazagudaieva@gmail.com

Особенности трех подходов к моделированию в юридической аргументации

Проведен обзор некоторых моделей юридической аргументации, которые распределены по подходам, применяемым для их анализа: логический, риторический и диалектический. Определены особенности каждого из подходов к моделированию в юридической аргументации. На основании использованных сравнительного, исторического и аналитического методов делается вывод, что кроме приведенных подходов к классификации моделей юридической аргументации, есть другие, которые различаются по особенностям аргументации, на которых акцентируется внимание в той или иной модели.

Ключевые слова: логическое моделирование, юридическая аргументация, модифицируемые суждения, подход к анализу юридической аргументации.

* * *

УДК 316.64:321

Загурська С. М., викладач, Білоцерківський інститут економіки та управління (Україна, Біла Церква), svetlanaolinevich@rambler.ru

МАСОВА СВІДОМІСТЬ ЯК ЗАСІБ УТВЕРДЖЕННЯ ВЛАДИ

Досліджено засоби формування масової свідомості як механізму реалізації владних відносин. Метою статті є аналіз маніпулятивних технологій формування масової свідомості як засобу утвердження влади.

Автором проаналізовано сутність масової свідомості, психологічні та комунікаційні чинники її формування. Зосереджено увагу на основних механізмах владного впливу, розглянуто стратегії комунікативного управління масовою свідомістю, аналізуються маніпулятивні технології управління масовою свідомістю.

У висновках зазначено, що чим вище піднімається особистість в своєму духовному розвитку, чим більший соціальний досвід вона отримує, тим